

Regionalt serviceprogram Halland

2022 – 2030

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte	1
1.3 Avgränsningar	1
1.4 Metod	2
2. Kommersiell service i det lokala och regionala utvecklingsarbetet	2
2.1 Nationell och regional strategi	2
2.2 Kommersiell service i planeringen	3
2.3 Kort om stödformer	5
3. Mål, prioriterade områden och insatser	6
3.1 Mål	6
3.2 Prioriterade områden	6
Bevara tillgängligheten till kommersiell service	6
Främja den tekniska och digitala omställningen	8
Samverka gentemot företagen inom kommersiell service	8
3.3 Insatser	9
4. Uppföljning och rapportering	9

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Regeringen skickade i september 2021 ut ett erbjudande till regionerna att ta fram och besluta om ett regionalt serviceprogram. Region Halland accepterade erbjudandet från regeringen genom ett beslut i regionstyrelsens tillväxtutskott den 2 november 2021.

Halland har arbetat efter ett serviceprogram som gällt åren 2014 – 2020. Det har varit till nytta i handläggningen av ärenden rörande kommersiell service. Den erfarenhet som vunnits under åren 2014 – 2020 ligger till grund för detta program.

1.2 Syfte

Serviceprogrammet utgör en konkretisering av de övergripande strategier som rör landsbygdsutveckling och service i den regionala utvecklingsstrategin Halland – bästa livsplatsen 2035 och Hallands strategi för hållbar tillväxt 2021 – 2028. Det är frågor om stöd till kommersiell service och hur arbetet med varuförsörjning ska ske som fokuseras i programmet.

Serviceprogrammet sätter upp mål för arbetet att stödja kommersiell service, att identifiera insatsområden och åtgärder samt beskriva vilken uppföljning som ska ske årsvis.

Programmets syften är att

- Peka ut var behoven av stöd är störst
- Peka ut vilka stödformer som ska användas
- Peka på behov av samordning och samarbete
- Öppna för nya serviceslag och distributionsformer

Serviceprogrammet avser att vägleda beslut om stöd och utvecklingsarbete oavsett vem som har ansvaret.

1.3 Avgränsningar

Programmet behandlar frågor som sammanhänger med kommersiell service, i första hand de serviceslag som pekades ut i utredningen Service i glesbygd från 2015. De fem serviceslagen är livsmedel, drivmedel, posttjänster, apotekstjänster och kontanthantering.

De konkreta åtgärder som blir följden av programmet begränsas i första hand till de som ingår i förordningen om stöd till kommersiell service eller andra lagregleringar som finns eller kommer att beslutas inom området kommersiell service.

Trots denna avgränsning ska handläggning och beslut inom området kommersiell service vara pragmatisk och beakta de förändringar som sker i samhället och hos de parter som är närmast berörda av frågor inom området.

1.4 Metod

Region Halland har ansvarat för framtagandet av programmet. Arbetet har i första hand ägt rum i nätverket för landsbygdsfrågor och efterhand vidgats att omfatta flera grupper och personer, både inom och utom länet.

2. Kommersiell service i det lokala och regionala utvecklingsarbetet

2.1 Nationell och regional strategi

I *Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2035* identifierar regeringen likvärdiga möjligheter till boende, arbete, och välfärd i hela landet som ett av fyra strategiska områden. God tillgång till kommersiell och offentlig service är en av de utpekade prioriteringarna inom området.

Halland har en regional utvecklingsstrategi och en strategi för hållbar tillväxt. Serviceprogrammet är en konkretisering av dessa två strategier genom att sätta upp mål och beskriva åtgärder för att bevara och främja tillgängligheten till kommersiell service. Serviceprogrammet är också ett verktyg för att strategiskt och operativt stärka samordningen och prioriteringen av olika stöd och insatser riktade till kommersiell service i servicegläsa områden. Det kan även bidra till samverkan mellan nationella, regionala och lokala aktörer.

Hela Halland arbetar efter den regionala utvecklingsstrategin Halland – bästa livsplatsen 2035. Den regionala utvecklingsstrategin fungerar som övergripande riktning och vägledning för Hallands långsiktiga utveckling. En av de styrkor som ska fortsätta utvecklas är att länet präglas av närhet och tillgänglighet. En utmaning är att stärka en hållbar närmiljö och en attraktiv livsmiljö i hela Halland.

Strategin för hållbar tillväxt utgår från begreppen konkurrenskraft, platsens attraktivitet, inkludering och grön omställning. Konkurrenskraften beskrivs som en plats möjlighet att klara sig i konkurrensen med andra platser. En plats attraktivitet är en kombination av flera faktorer som varierar i betydelse från plats till plats. Det är samspelet mellan faktorerna som bildar den samlade attraktiviteten. Inkludering innebär att delaktighet i samhällslivet och jämlika levnadsvillkor är avgörande för människors ekonomiska och sociala trygghet. Den gröna omställningen bildar en ram för arbetet och är en förutsättning för att fortsätta vara den bästa livsplatsen.

Strategin ska förverkligas med hjälp av några principer. Den första innebär att tillämpa ett helhetsorienterat synsätt: hur bidrar den enskilda insatsen till helheten?

Den andra principen innebär att ingen ska lämnas utanför samhällsutvecklingen. De mänskliga rättigheterna, som betonar allas lika värde, delaktighet och inflytande, utgör en grund och vägledning.

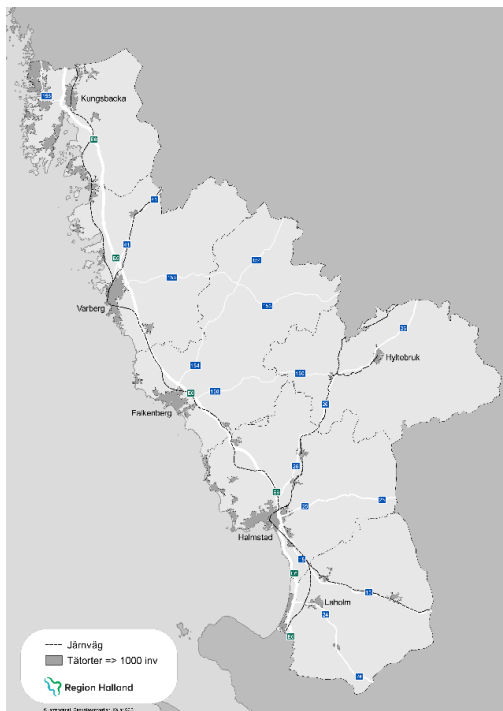
Den tredje principen säger att vi ska anpassa de ekonomiska resurserna efter olika behov och långsiktig nytta. Det innebär att säkerställa att de ekonomiska resurserna fördelas dit behoven är störst, i syfte att uppnå en långsiktig nytta för både samhället och individen.

De två återstående principerna innebär att vi ska bruka utan att förbruka våra ekologiska resurser samt att allt arbete ska ske i samverkan.

I strategin för hållbar tillväxt återfinns service inom det prioriterade området hållbara och attraktiva livsmiljöer och delmålet god tillgång till boende, kollektivtrafik, kultur och service. Det ska finnas goda möjligheter för människor att bo, leva och verka i hela Halland, men lösningarna för detta kan se olika ut.

2.2 Kommersiell service i planeringen

Kommersiell service är en del av det samhälle den verkar i och förändras i takt med och på grund av/tack vare andra samhällsförändringar. Flera samhällstrender som demografiska förändringar, klimatomställning och digitalisering påverkar förutsättningarna för service i landsbygder. Därför är arbetet med att stärka tillgängligheten till kommersiell service som dagligvaror, drivmedel, postombud, apoteksombud och grundläggande betaltjänster en viktig del i att nå en långsiktigt hållbar utveckling.

Karta 1 Halland med kommungränser, större vägar/järnvägar och tätorter över 1 000 invånare.

Hushåll väljer i allt högre utsträckning handel och service på andra grunder än geografisk närhet. Digitaliseringen påverkar tillgängligheten till olika servicefunktioner. I dagsläget är det svårt att förutsäga i vilken takt och på vilket sätt.

Landsbygden har särskilda behov i den regionala utvecklingsplaneringen. De råder särskilda förutsättningar inom de flesta samhällsområden som hänger samman med lägre befolkningstäthet, längre avstånd och glesare strukturer. Marknadsbaserade lösningar tenderar att missgynna landsbygden av dessa skäl.

Staden/tätorten attraherar entreprenörer och ekonomisk aktivitet främst på grund av den täthet som råder. Här finns fler människor och företag på mindre yta, större möjligheter att träffas, mer arbetskraft och större köpkraft.

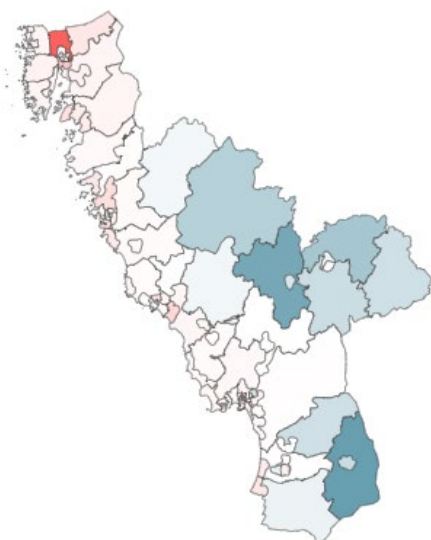
Tillväxten i befolkning och ekonomisk aktivitet sprider sig från städer och större tätorter till den närliggande landsbygden. Det händer dock inte av sig självt utan behöver organiseras, bland annat genom regional samhällsplanering.

Förutom den direkta funktionen att tillhandahålla livsmedel, drivmedel och andra grundläggande tjänster har de kommersiella serviceställena även centrala funktioner för att säkerställa informationsspridning i bygden och att upprätthålla en social sammanhållning, bidra till trygghet och i vissa fall till och med värme i händelse av kris. Förutsättningarna för att kunna upprätthålla den här funktionen är att elförsörjning, transporter och bredband finns och fungerar.

Utbudet av kommersiell service har kopplingar till andra områden som mer eller mindre styrs av offentliga insatser: näringslivsutveckling, besöksnäring, kollektivtrafik, transportinfrastruktur, bredband och digitalisering, energi och klimat, livsmedelsproduktion och - försörjning, fysisk planering samt utbudet av offentlig service.

Det varierar mellan serviceslagen i vilken mån offentliga insatser kan påverka tillgången. I grunden är utbudet beroende av entreprenörskap, lokalt engagemang och underlag. Underlaget utgörs av hur många människor som finns inom ett område – och dessutom vill använda det. Det direkta – geografiska - sambandet mellan underlag och utnyttjande av service är sedan länge brutet i och med att bostadsort och arbetsort eller studieort i många fall är olika. Till detta kan läggas att bilinnehavet i Halland generellt är högt, särskilt på landsbygden.

Bef.utveckling 1990-2021 efter RegSO-område

Karta 2 Befolkningsutveckling per REGSO-område 1990–2021.

Röd färg = ökning. Gråblå färg = minskning.

Jämfört med många andra delar av Sverige är tillgängligheten till service god i Halland. Den har blivit glesare de senaste 20 åren, framför allt på landsbygden i den östra delen av länet. Befolkningen har minskat i många delar av östra Halland men den har också ökat i den tätortsnära landsbygden. Besökarna är färre i östra delen av länet. Att människor arbetar hemma i större utsträckning kan påverka benägenheten att handla mer i närmaste butik.

Tillgängligheten till närservice har betydelse för ett samhälles möjligheter att stå emot påfrestningar. Det minskar sårbarheten och är på sätt och vis en del i krisberedskapen. I hela Halland finns det möjlighet att få sitt behov av dagligvaror och annan service tillgodosett genom att använda den anropsstyrda trafiken. Enligt trafikförsörjningsprogrammet ska grundläggande resmöjligheter erbjudas alla invånare i Halland. Det sker genom närtrafiken och hur den organiseras och utförs är under ständig förändring utifrån samhällets behov, utbudet av linjelagd kollektivtrafik och tillgängliga ekonomiska resurser.

Det finns ett ömsesidigt beroende mellan företagen och den lokala servicen. Företag inom besöksnäringen bidrar till underlaget för service och företagen är beroende av den lokala servicen för sin attraktivitet.

Det offentliga möjligheter att påverka utbudet av kommersiell service är begränsat. Det kan främst ske indirekt genom den generella samhällsplaneringen på både lokal och regional nivå. Det finns möjlighet att ge stöd i olika former till start av företag samt redan existerande företag.

2.3 Kort om stödformer

Möjligheten att lämna stöd regleras av en förordning om stöd till kommersiell service – SFS 2000:284. Den förtecknar vilka stödformer som kan användas och vem som kan få stöd.

2022 införs ett särskilt stöd till drivmedelsanläggningar för att korrosionssäkra underjordiska ledningar. Detta stöd regleras i en särskild förordning – SFS 2022:206, som gäller under perioden april 2022 till utgången av 2023.

Investeringsbidrag, investeringslån och servicebidrag får endast lämnas i enlighet med kommissionens förordning (EU) nr 1407/2013. Det innebär att ett företag får erhålla stöd upp till sammanlagt 200 000 euro under en treårsperiod (de minimis-stöd).

Särskilt driftstöd får endast lämnas i enlighet med kommissionens förordning (EU) 360/2013. Den här förordningen reglerar stöd till företag som tillhandahåller en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse (SGEI-de minimis-stöd). Det ger möjlighet att lämna stöd upp till sammanlagt 500 000 euro under en treårsperiod.

I kommissionens förordning 1407/2013 om de minimis-stöd (200 000 euro) finns i artikel 5.1 reglerat vad som gäller i fråga om så kallad kumulering, vilket behandlar frågeställningar om vilka maximala nivåer som gäller för stöd enligt den förordningen och även ”SGEI”-de minimis (500 000 euro - tjänster av allmänt ekonomiskt intresse) enligt förordning 360/2012.

Tillväxtverkets tolkning av vad som står där är att ett företag kan få olika försumbara stöd enligt 1407/2013 (Investeringsbidrag, servicebidrag, investerings-lån, rådgivningsstöd) upp till sammanlagt 200 000 euro under en treårsperiod.

Får samma företag också försumbart stöd enligt 360/2012 (SGEI de minimis) så kan företaget sammantaget få stöd upp till 500 000 euro under treårsperioden.

Översatt till ett exempel för de aktuella stöden för kommersiell service:

Investeringsbidrag + servicebidrag + rådgivning
=max 200 000 euro

Investeringsbidrag + servicebidrag + rådgivning + särskilt driftsstöd
=max 500 000 euro.

3. Mål, prioriterade områden och insatser

3.1 Mål

Målet är att det ska finnas en grundläggande nivå av kommersiell service i hela länet. Med detta menas att kommersiell service är så tillgänglig att vardagen fungerar på ett tillfredsställande sätt för människor och företag. Ingen invånare bör ha mer än 20 km till en livsmedelsbutik med fullsortiment eller en drivmedelsanläggning.

Avsikten med stöd till kommersiell service är inte att stödja enskilda företag. Behovet av stöd avgörs av de konsekvenser som uppstår för samhällets långsiktiga utveckling, för invånare, besökare och företag om utbudet förändras. Serviceprogrammet ska lyfta fram och samordna insatser av betydelse för den kommersiella servicen inom samhällsplanering och platsutveckling.

3.2 Prioriterade områden

Bevara tillgängligheten till kommersiell service

Genom att handlägga stöd enligt gällande förordningar ges möjlighet att kunna upprätthålla en grundläggande försörjning med dagligvaror och drivmedel som är tillfredsställande med hänsyn till geografiska och befolkningsmässiga förhållanden. Servicen behöver inte enbart kunna tillgodoses inom Halland. Ambitionen är att invånare i Halland fortsatt ska ha maximalt 20 km till en livsmedelsbutik eller drivmedelsstation.

Stöd hanteras främst utifrån förordning 2000:284 om stöd till kommersiell service. Andra lagar eller förordningar kan vara aktuella. I Halland ska investeringsstöd, servicebidrag, särskilt driftsstöd och stöd till drivmedelsanläggningar användas. Servicebidrag kan beviljas, under förutsättning att det står i överensstämmelse med förordningen om kommersiell service, för oförutsedda händelser som inte rör lagkrav eller andra ålägganden från myndigheter. Stöd kan också utgå för att överbygga en tillfällig svacka i likviditet eller lönsamhet.

Ingen invånare i Halland bör ha längre än 20 km till en livsmedelsbutik med fullsortiment eller en drivmedelsanläggning. Stöd kan ges om avståndet till service ökar i betydande omfattning för boende och företag. Besöksnäringens behov ska vägas in i bedömningen.

Stöd ges till butiker där invånarna kan få hela sitt behov av dagligvaror tillgodosett, oavsett om butiken är bemannad eller ej. Obemannad butik som filial till en fullsortimentsbutik kan få stöd.

En obemannad butik i en servicepunkt kan få stöd om den är till för mer än kompletteringshandling och inte påverkar konkurrensen med bemannade fullsortimentsbutiker med annan kommersiell service.

Stöd ges enbart i orter där det bara finns en butik/drivmedelsanläggning.

Stöd ska i första hand utgå till butiker där det finns flera servicefunktioner samlade.

Servicebidrag ska kunna beviljas tidigast fjärde året efter start för att inte påverka marknads- eller konkurrenssituationen.

Investeringsstöd kan ges till företag som är i en startfas eller nyss har startat. Verksamheter med låg omsättning prioriteras.

Stöd kan utgå till nya tekniska lösningar som ökar invånarnas tillgänglighet till service.

Region Halland ansvarar för handläggning (beredning och beslut) av stöd till kommersiell service enligt förordningen förordningarna 2000:284 och 2022:266.

Kommunerna kan handlägga ärenden om tillsyn, tillstånd och lov på ett smidigt och effektivt sätt.

Länsstyrelsen kan erbjuda utbildning och rådgivning som efterfrågas.

Den generella samhällsplaneringen bör beakta och underlätta för den kommersiella servicen att etablera sig, utvecklas och överleva.

Riktlinjerna för stöd och den geografiska prioriteringen gäller i första hand livsmedelsbutiker och drivmedelsanläggningar men ska också tillämpas på de övriga serviceslag som ingår i kommersiell service: posttjänster, kontantuttag och apotekstjänster.

Bedömning vid handläggning av stöd

När ansökan om stöd handläggs ska följande faktorer vägas in:

- Hur många invånare berörs av en eventuell etablering/nedläggning?
- Hur förändras CO2-utsläppen vid en etablering/nedläggning?
- Hur påverkas den miljömässiga hållbarheten av en förändring?
- Hur förändras avståndet till närmaste annan fullservicebutik/drivmedelsanläggning?
- Vilken betydelse har butiken ur besöksnäringssynpunkt?
- Butikens funktion ur beredskapssynpunkt.
- Hur kan kollektivtrafik användas som ersättning för service?

- Hur påverkas olika åldersgrupper av en förändring, särskilt barn och ungdomar samt äldre?
- Hur påverkas den sociala hållbarheten i övrigt av en förändring?

Främja den tekniska och digitala omställningen

- Följa den tekniska och affärsmässiga utvecklingen inom de områden som definieras som kommersiell service.
- Uppmuntra till och delta i utvecklingsarbete som förbereder och bejakar den tekniska och affärsmässiga utvecklingen
- Bevaka och informera om de möjligheter som erbjuds till finansiering av utvecklingsaktiviteter.

Samverka gentemot företagen inom kommersiell service

Programmet styr inte över andra delar av samhällsplaneringen som har kopplingar till kommersiell service. Därför är samverkan och kunskap om vilka kopplingarna är viktiga och utgörs av ett eget prioriterat område.

Region Halland har det huvudsakliga ansvaret för att hålla samman och utveckla arbetet med kommersiell service. Regionen beslutar om serviceprogrammet och har dessutom, inom ramen för det regionala utvecklingsansvaret, stort inflytande över kollektivtrafikens utveckling, stöd till näringslivet, kultur, livsmedelsförsörjning och allmän samhällsplanering.

Kommersiell service tillhandahålls av entreprenörer - enskilda företagare. Det offentliga har många vägar att nå företagare och stödja dem. Det måste alltså samtliga dessa aktörer göra, var och en inom sitt ansvar och programmet pekar på behovet att samordna insatserna. Syftet är att programmet ska uppnå samhandling.

Länsstyrelsens ansvar är i grunden att trygga tillgången till betaltjänster på de orter och den landsbygd där behovet inte tillgodoses av marknaden. De ska också samordna och leda arbetet med att uppnå de energi- och klimatpolitiska målen samt ansvarar för beredskapsåtgärder.

Kommunerna har en viktig roll för att allmänplanera för en god utveckling inom sitt område. En viktig del är planberedskap och bygglovshandläggning samt den kontrollverksamhet som olika delar av kommunen ansvarar för. En annan är lokalisering av den kommunala servicen med åtföljande arbetsplatser och möjligheter till lokal upphandling.

Lokala utvecklingsgrupper arbetar många gånger för att etablera, behålla eller öka servicen i sitt område. Ibland driver de också exempelvis en butik i egen regi. De har en viktig funktion att fylla genom sin lokalkännedom och sitt kontaktnät. De kan argumentera för att invånarna ska handla i sin närmaste butik.

Näringslivet i bred bemärkelse är både beroende av och tillhandahåller service. Företag i olika branscher är beroende av olika sorters service vilket är viktigt att beakta vid prioriteringar.

Näringslivets vänner, de så kallade främjandeorganisationerna, kan också spela en roll för serviceföretagens fortlevnad och utveckling genom sin rådgivning och olika stödssystem.

Leader, genom Lokalt Ledd Utveckling Halland, kan väsentligen bidra i arbetet med serviceutveckling genom att tillhandahålla metoder för analys av de lokala förhållandena och genom metoder att identifiera lämpliga åtgärder.

Ansvaret för direkta stödinsatser till kommersiell service kan variera över tid. Oavsett vem som har ansvaret finns definitionen av vilka serviceslag som ska omfattas och förordningen styr vilka insatser som kan göras. Serviceprogrammet styr insatserna oavsett vem som ansvarar för dem.

3.3 Insatser

- Region Halland håller en aktuell webbsida med samlad och lättillgänglig information om de stöd som finns.
- Region Halland ställer samman olika stödformer till företag inom kommersiell service och informerar om detta.
- Region Halland organiserar och upprätthåller ett forum för samråd om kommersiell service.
- Kommunerna arbetar kontinuerligt för att underlätta och samordna tillståndsgivning och kontroll.
- Regionen och kommunerna arbetar med platsutveckling och det samlade serviceerbjudandet.

4. Uppföljning och rapportering

Region Halland följer årligen upp stödginning inom serviceprogrammets område och sammanställer fattade beslut. Region Halland sammanfattar årligen arbetet med kommersiell service i vid bemärkelse i länet. Andra som arbetar med kommersiell service i någon form erbjuds bidra med underlag.

